

# **POLSKI DLA TŁUMACZY**

## **„ZASADY TECHNIKI PRAWODAWCZEJ” - Z POŻYTKIEM DLA TŁUMACZY**

**Jan Lewandowski**

*Autor jest profesorem zw. Uniwersytetu Warszawskiego, wykłada język polski na specjalizacji tłumaczeniowej i nauczycielskiej w Instytucie Lingwistyki Stosowanej.*

Powstanie w 1992 roku Unii Europejskiej i rozwój jej instytucji zaowocowały lawinowym tworzeniem prawa wspólnotowego i wzrostem prawnego dorobku wspólnotowego – *acquis communautaire*.

Do fundamentów prawnych UE zaliczyć już możemy siedem traktatów (licząc od paryskiego w 1951 roku do ateńskiego, akcesyjnego w 2003). Główne organy administracyjne wspólnoty, takie jak : Komisja Europejska, Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Trybunał Sprawiedliwości, Komitet Regionów, Komitet Ekonomiczno-Społeczny i Trybunał Obrachunkowy opublikowały już i nadal redagują niezliczone ilości przepisów prawnych w siedmiu podstawowych formach tekstów: 1) *umowach międzypaństwowych i wewnątrzunijnych*, 2) *umowach międzynarodowych Wspólnoty z resztą świata*<sup>1</sup>, 3) *rozporządzeniach*, 4) *dyrektywach*, 5) *decyzjach*, 6) *zaleceniach*, 7) *opiniach*

W Polsce przygotowującej się do akcesji od lat mówiło się głośno i pisało szeroko o potrzebie implementacji całego *acquis* do prawa polskiego, co oznaczało w pierwszym rzędzie przetłumaczenie około 100 000 stron tekstów specjalistycznych z kilkudziesięciu, jeśli nie kilkuset dziedzin wiedzy i nauki, gospodarczej i ekonomii , technologii i techniki – ujęcie ich w odpowiednie formy legislacyjno-językowe.

Na szczęście w samej Unii dostrzeżono to, że nadmiernie rozbudowane prawodawstwo grozi powodzią przepisów zbyt uszczegółowionych, zbędnych, nieaktualnych – słowem inflacją samego prawa. Na wniosek Komisji Europejskiej postanowiono zredukować o jedną trzecią całość unijnego dorobku prawnego.

Jednym z ubocznych skutków ogromu zadań, jakie stanęły przed komórkami legislacyjnymi poszczególnych resortów, Rządowym Centrum Legislacji, zespołami autorskimi projektów ustaw w Sejmie, Senacie i Urzędzie Prezydenta RP stało się dramatyczne obniżenie jakości stanowionego prawa. Od kilku lat ukazują się w prasie fachowej, a także codziennej, alarmistyczne publikacje wskazujące na przyczyny tego zjawiska, analizujące przykłady negatywne i proponujące drogi wyjścia z tego kryzysu. Jedną z tych propozycji jest utworzenie nowej, specjalnej instytucji prawotwórczej na szczeblu centralnym, inną – próba standaryzacji procedur legislacyjnych. W połowie czerwca 2002 roku wydano mianowicie rozporządzenie prezesa Rady Ministrów w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, które mogą stać się pomocne zarówno przy pisaniu aktów prawnych, jak również podczas ich tłumaczenia (przekładu angielskich, francuskich, niemieckich tekstów *acquis* na język polski). Zasady te ujęte w formę rozporządzenia mają charakter instruktażowy, a jednocześnie dyrektywny. Załącznik do cytowanego rozporządzenia, tekst zatytułowany „Zasady techniki prawodawczej” dzieli się na osiem działów: Projekt ustawy, Zmiana (nowelizacja) ustawy, Tekst jednolity, Sprostowanie błędu, Projekt aktu wykonawczego (rozporządzenia), Projekt aktów normatywnych o charakterze wewnętrznym (uchwał i zarządzeń), Projekt aktów prawa miejscowego, Typowe środki techniki prawodawczej.

Dział pierwszy obejmuje dziewięć rozdziałów: Przepisy ogólne, Budowa ustawy, Tytuł ustawy, Układ i postanowienia przepisów merytorycznych, Układ i postanowienia przepisów przejściowych i dostosowujących, Układ i postanowienia przepisów końcowych, Oznaczenia przepisów ustawy i ich systematyzacja, Przepisy upoważniające.

Wprawdzie w „Zasadach” najwięcej miejsca poświęcono aktowi normatywnemu nazywanemu „ustawą”, to jednak wszystkie szczegółowe instrukcje dotyczące techniki prawodawczej odnosić należy także do pozostałych aktów normatywnych, takich jak *rozporządzenia, uchwały i zarządzenia*.

Na całość „Zasad techniki prawodawczej” składają się 163 paragrafy (z ustępami i punktami), spośród których przywołujemy tu tylko kilka przykładów (ważniejszych z punktu widzenia językoznawcy i tłumacza):

*§ 7. Zadania w ustawie redaguje się zgodnie z powszechnie przyjętymi regułami składni języka polskiego, unikając zdań wielokrotnie złożonych.*

*§ 8. 1. W ustawie należy posługiwać się poprawnymi wyrażeniami językowymi (określanymi) w ich podstawowym i powszechnie przyjętym znaczeniu.*

*2. W ustawie należy unikać posługiwania się :*

- 1) określeniami specjalistycznymi (profesjonalizmami), jeśli mają odpowiedniki w języku powszechnym;*
- 2) określeniami lub zapożyczeniami obcojęzycznymi, chyba że nie mają dokładnego w języku polskim;*
- 3) nowo tworzonymi pojęciami lub strukturami językowymi (neologizmami), chyba że dotychczasowym słownictwie polskim brak jest odpowiedniego określenia.*

*§ 11. W ustawie nie zamieszcza się wypowiedzi, które nie służą wyrażaniu norm prawnych, a w szczególności apeli, postulatów, zaleceń, upomnień oraz uzasadnień formułowanych norm.*

*§ 54. Podstawową jednostką redakcyjną ustawy jest artykuł.*

*§ 55. 1. Każdą samodzielną myśl ujmuje się w odrębny artykuł.*

*2. Artykuł powinien być w miarę możliwości jednozadaniowy.*

*§ 144. 1. Jeżeli norma ma być adresowana do każdej osoby fizycznej, adresata tej normy wskazuje się wyrazem „kto”.*

*§ 146. 1. W ustawie lub innym akcie normatywnym formułuje się definicję danego określenia, jeżeli:*

- 1) dane określenie wieloznaczne;*
- 2) dane określenie jest nieostre, a jest pożądane ograniczenie jego nieostrości;*
- 3) znaczenie danego określenia nie jest powszechnie zrozumiałe;*
- 4) ze względu na dziedzinę regulowanych spraw istnieje potrzeba ustalenia nowego znaczenia danego określenia.*

*§ 154. 4. Skrótu nie wprowadza się w tym samym przepisie, w którym formułuje się definicję.*

Najwięcej instrukcji językowych zawiera właśnie DZIAŁ VIII, ostatni – „Typowe środki techniki prawodawczej”, obejmujący paragrafy 144-163, z którego zaczerpnęliśmy zaledwie trzy przykłady. Parający się przekładami tekstów prawnych

powinni zapoznać się ze wszystkimi zasadami techniki prawodawczej, a nie tylko z ich przykładami czy omówieniami. Dyskutowane tu zasady kształtują sposób tworzenia różnego rodzaju tekstów aktów normatywnych, a tym samym wywierają wpływ na kształt polskiego języka prawnego, którego używają, między innymi, tłumacze prawniczy w swojej pracy translacyjnej. Standaryzacja językowa technik prawodawczych zaprezentowana wyżej nie jest obecnie jedyną próbą stworzenia zasad ortograficznych, leksykograficznych, semantycznych, składniowych czy stylistycznych dla piszących teksty prawne. Ma zresztą swoją długą już w Polsce tradycję opisaną między innymi w publikacji z 1993. Ma przede wszystkim swój pierwowzór w postaci Uchwały Rady Ministrów (aktu prawnego niższej rangi niż obecnie obowiązujący) z 1991 roku.

Można też powiedzieć, że te próby ujednolicenia zasad pisania przepisów legislacyjnych mają swój polski rodowód. Dopiero w ostatnich latach dołączyły do nich nowe standardy międzynarodowe, które wiążą się ściśle już nie tylko z tworzeniem nowego prawa, ale przede wszystkim z tłumaczeniem prawa unijnego na język polski, od czego zaczęliśmy niniejsze rozważania. Chodzi teraz o to, żeby połączyć oba nurty standaryzacyjne. Duże zasługi w tworzeniu zasad techniki prawodawczej translacyjnej ma przede wszystkim Urząd Komitetu Integracji Europejskiej (UKIE), który przy współpracy wielu środowisk zawodowych tłumaczy i ekspertów indywidualnych, opracował wiele kompendiów zawierających liczne rady i standardy tłumaczenia i redagowania tekstów *acquis*. Na stronach internetowych UKIE znajdujemy zestaw glosariuszy (przyjętych wyrażen i typowych zwrotów), zalecenia odnośnie kompozycji aktów prawnych, jak również liczne wskazówki szczegółowe dotyczące zasad ortografii i pisowni. W opracowaniach tych znajdziemy wzory przykładowych aktów prawnych i tzw. języków roboczych Unii (angielskiego, francuskiego i niemieckiego) i ich tłumaczenia na język polski (docelowy, urzędowy).

### **Bibliografia**

Niewiadomska, E. (1999), *Porządek prawny Wspólnoty Europejskiej*, w: „Życie Warszawy” z 29.10.1999  
Niklewicz, K (2003), *UE: reforma prawna. Skrócić przepisy o jedną trzecią*. „Gazeta Wyborcza” z 14.02.2003, s. 2 i 23.

Wronkowska S., M. Zieliński, 1993, *Problemy i zasady redagowania tekstów prawnych*. Warszawa: Urząd Rady Ministrów.

### **Akty prawne**

Rozporządzenie prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, Dz.U. 2002 Nr 100, poz. 908.

Uchwała Nr 147 Rady Ministrów z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej.

## **SUMMARY**

*The creation in 1992 of the European Union and the subsequent development of its institutions engendered a torrential production of community law – *acquis communautaire*. Over the past years in Poland the problem of implementing that law within the corpus of Polish law has steadily grown. The translation of EU legislation, on the basis of which Polish normative acts come into being, has played an important role in that process. This is why significant new meaning has come to surround the “Principles of legislative practice”, a document which was elaborated in 1991 in the form of a Resolution of the Council of Ministers of the Republic of Poland, and later amended in 2002 and published as a Decree of the President of the Council of Ministers. Valuable help for translators was provided by the The Office of the Committee for European Integration (UKIE), which developed standards for the translation and editing of *acquis* documents. These standards are available on UKIE’s website.*